

Oponentský posudek na bakalářskou práci Barbory Šebové

Migrace slovenských Romů do českých zemí po roce 1945

(případová studie – usídlování Romů v Rokycanech mezi lety 1945 – 1952)

Bakalářská práce Barbory Šebové je jednou ze dvou prvních bakalářských prací obhajovaných na tomto oboru (doposud se jednalo pouze o studium magisterské, na které jsou, nebo by alespoň měly být, vyšší nároky), proto není jednoduché tyto práce hodnotit. Jedná se svým způsobem o práce referenční, jejichž hodnocení svým způsobem nastaví stupnici pro další následovníky.

Autorka překonala požadavky na bakalářskou práci v tom, že samostatně získala primární prameny, kterými byly rozhovory, vedené navíc v romštině. Rozhovory vhodně dle možností doplnila prameny písemnými. Právě pro nedostatečnost písemných záznamů, na kterou při pátrání narážela, je nesmírně cenné, že shromáždila svědectví pamětníků, kteří ještě pamatují více než půlstoletí staré události buď z vlastních zážitků, nebo z přímého vyprávění příbuzných.

Jedním z úskalí práce je ovšem kolísání mezi vědeckým textem, kterým má být i bakalářská práce, a beletrií. Beletristické vyprávění může někdy tvořit jakousi "přidanou hodnotu" a zvyšovat čtivost práce (tak je tomu zejména ve zdařilých pasážích zrekonstruovaného příběhu usídlování), jindy ale prozrazují, že Šebová nemá zcela ujasněnou hranici mezi bakalářskou prací a například povídkou. Sem patří zejména úvodní líčení, jak se k tématu dostala (kromě jiného např. "Po nějakém čase jsem navštívila archiv s.4, "To mě zpočátku zaskočilo" - s.5) výrazy jako "kostrbatý termín" (s.4).

Druhé úskalí práce: kritické uchopení pramenů (jak memorátů, tak pramenů písemných) je přítomno spíše v obecné rovině v úvodní části, ve vlastní práci ho pak mnohdy postrádám. Jeden z příkladů: Šebová nerelativizuje význam novinových a rozhlasových zpráv pro romskou migraci do českých zemí. Kromě řídkých druhotných pramenů však vliv těchto zpráv zmiňuje jen jediná pamětnice, a ve zmiňované době byla mezi východoslovenskými Romy nízká gramotnost, otázkou je, kolik Romů v osadách mělo v bídne poválečné době rádio, když ještě dnes jsou některé bez elektrického proudu, a u Romů navíc snad ještě do dneška převažuje ústní informace a osobní jednání, čili například zmiňované osobní jednání náboráře. Přesto Šebová bez jakékoli diskuse uvádí zmíněnou informaci i v závěru (s.45) Další příklad: "Dle výpovědi Jolany Mikové to v Chrapkově dokonce došlo tak daleko, že když přijeli gardisté a chtěli místní Romy ostříhat a spařit jim oblečení, což byla, alespoň na východním Slovensku, běžná praxe..." (s.25) příliš generalizující, i když se odvolává na výpověď konkrétní ženy, měla její názor o běžnosti v dané oblasti uchopit kriticky. Východní Slovensko je široký pojem, rozhodně přesahuje povědomí paní Mikové, a například o spařování šatů se dle mých zkušeností rozhodně nijak často pamětníci oné doby nezmiňují.

O ne úplné ujasněnosti práce svědčí i následující doklady:

V oddílu 1.1.1. Terminologie: "Jak můžeme pozorovat při čtení úryvků z přepisů rozhovorů s romskými pamětníky, v romštině slovo c/Cikán (c/Cigán) neexistuje. Mnoho Romů ho však, v důsledku mnohasetletého zvyku, pokud mluví česky nebo slovensky, užívá." s.2 -

autorka ignoruje protiklad češtiny a romštiny, nevysvětlí, že Rom v češtině je neologismus atd.

V oddílu 1.1.2. Slovenští Romové "Na území Slovenska můžeme z jazykového a geograficko-historického hlediska odlišit tři hlavní skupiny Romů." s.3 - proč neuvede hledisko etnologické, které je důležitější než geografické? Autorka jako by váhala, proč a zda předmětnou romskou skupinu definovat. Pokud se rozhodla její znalost nepředpokládat, což je s ohledem na neromistické publikum dobře, píše o ní ovšem velmi málo. Nezmiňuje jiné názvy této skupiny, dialekt, vlastně se dozvídáme jen o usedlém způsobu života.

V oddílu 1.1.3 Užití pojmu „gádžo“ s.3 Přestože je termínu pro Ne-Roma věnován celý oddíl, autorka ani nezmiňuje pojem "goro", původně městský Nerom, který zrovna alespoň v části rokycanské romské komunity zobecněl.

V oddílu 1.3. Volba časového období autorka bez dalšího vysvětlení začne psát o potížích s písemnými prameny z tohoto období. Je to uvedeno v takové pozici, jako by to byl jeden z důvodů, proč si ono časové období zvolila, souvislost tu však rozhodně není, spíše autorka jako by zapomněla, o čem tento oddíl píše.

Romismy nejsou dle mého názoru používány vždy ústrojně. "...jestli jim chyběl „domov na Slovensku“ („khere pre Slovensko“), (s.9) není plně ekvivalentní překlad a je otázkou, proč ho autorka uvádí. makarónské spojení *Odchod „pro Čechi“* (s.16) považují za vysloveně zbytečné.

V oddílu 2.1 Podmínky migrace je spojení "a vyřešit tak své mnohdy neúnosné socioekonomické postavení, do kterého je druhá světová válka uvrhla." (s.11) poněkud jednostranné. Mnohé socioekonomické potíže slovenských Romů nevznikly vinou druhé světové války, řada jich byla již před válkou a některé naopak vznikly až po válce.

V závěru není zmíněn jak opříčina migrace odsun českých Němců, což je myslím dost závažná chyba.

Další drobnosti: V bibliografickém údaji "Cichý, M. Historie..." není uvedeno "diplomní práce", což může být matoucí (pozn 43, s.13)

Tvrzení uváděné autorkou: Romský výraz, který potom Romové sami užívali ve slovenštině či češtině jako „na Čechy“ – tedy do Čech. Předložka *pro*, přeložená doslovně totiž znamená v češtině či slovenštině *na*. Jde tedy o kalk z romštiny. (pozn.53, s.16) je velmi sporné. V hovorových východních variantách slovenštiny se toto spojení běžně vyskytuje.

Naopak nad názvem obce "lidově Balpotoka" (s.22): není to spíš romská podoba jména? S.44: "několika obcí prešovského kraje" Šlo snad historicky o prešovský kraj?

Po zvážení všech kladů i záporů navrhuji hodnotit práci Barbory Šebové jako velmi dobrou.

Praha, únor 2006

PhDr. Jan Červenka, Ph.D.

